

MIGRACIJE, ETNIČNA/KULTURNA RAZNOLIKOST IN MEDKULTURNI DIALOG KOT POMEMBNE TEMATIKE IZOBRAŽEVANJA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

mag. Mojca Vah Jevšnik, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU

dr. Kristina Toplak, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU

UDK 316.75

JEL: J240, I210

Povzetek

Namen članka je predstaviti vlogo vrtca in osnovne šole pri vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj s poudarkom na migracijah, etnični/kulturni raznolikosti in medkulturnem dialogu. Predstavljen je primer mednarodnega izobraževalnega seminarja za učitelje, ki je bil oblikovan na podlagi izsledkov analize potreb v Sloveniji, Nemčiji, Italiji, na Madžarskem in Malti, s končnim ciljem posredovanja znanja in razvijanja kompetenc za uspešno medkulturno komunikacijo v vrtcih in šolah.

Ključne besede: vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, migracije, etnična/kulturna raznolikost, medkulturni dialog

Abstract

The focus of the article is on the role of kindergartens and elementary schools in providing education for sustainable development, with the emphasis on themes of migration, ethnic/cultural diversity and intercultural dialogue as integral parts of sustainability. An example of a teacher-training course is presented, dealing with the issues of migration and ethnic/cultural diversity in schools, with the overall aim of providing skills for successful intercultural communication in schools. The course was developed on the basis of needs analysis conducted in Slovenia, Germany, Hungary, Italy and Malta.

Key words: education for sustainable development, migration, ethnic/cultural diversity, intercultural dialogue

1. UVOD

Zavedanje o globalni dinamiki in aktivno sodelovanje pri razvoju trajnostne družbe je pogojeno z vključitvijo izobraževanja za trajnostni razvoj v kurikulum ter dejavnosti v vrtcih in osnovnih šolah. Ključnega pomena je, da otroci že v zgodnjih letih primarne in sekundarne socializacije ponotranjijo vrednote trajnostnega načina življenja in razvijejo spoštljiv odnos do okolja in etnične/kulturne raznolikosti. Eno od pomembnih raziskovalnih vprašanj, na katero bomo skušali odgovoriti, je, kakšno vlogo imajo vrtci in osnovne šole pri spoznavanju dinamike migracij, etnične/kulturne raznolikosti in vzpostavljanju medkulturnega dialoga kot pomembnih dimenzij trajnostnega razvoja in kakšna izobraževanja oz. usposabljanja potrebuje osebje v osnovnih šolah za podajanje ustreznih znanj in vrednot trajnostnega načina življenja.

V prvem delu članka bo zastopano stališče, da je treba spoznavanje migracijske dinamike in raznolikosti etnij/kultur integrirati v vsa področja kurikula ter da je so za doseg tega cilja potrebno organizirati kakovostna izobraževanja za učitelje in šolsko osebje in razvijati

medkulturne kompetence za uspešno vzpostavljanje dialoga s pripadniki različnih etnij/kultur. Nadalje bodo predstavljeni izsledki mednarodne raziskave¹ o potrebah učiteljev v osnovnih šolah za uspešno upravljanje medkulturne dinamike v razredu. V okviru te raziskave je bila opravljena analiza potreb v Sloveniji, Nemčiji, Italiji, na Madžarskem in Malti, da bi identificirali težave in izzive učiteljev pri delu z otroki migranti ter razvili konkretne predloge in didaktična orodja, ki bi jih učiteljem predstavili na izobraževalnih seminarjih. Na podlagi te analize je bil oblikovan predlog za enotedenski seminar, ki prek različnih modulov seznanja udeležence s tematikami migracij, etnične/kulturne raznolikosti in daje smernice za uspešno vzpostavljanje medkulturnega dialoga v razredu. V članku bodo predstavljeni moduli, ki jih je v okviru omenjenega projekta izoblikovala mednarodna skupina raziskovalcev in učiteljev.

¹ Migrants and Refugees – A Challenge for Learning in European Schools (MIRACLE) (Migranti in begunci – izziv pri poučevanju v evropskih šolah (MIRACLE)), 502145-LLP-1-2009-1-DE-COMENIUS-CMP.

2. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ V VRTCIH IN OSNOVNIH ŠOLAH: POMEN RAZUMEVANJA MIGRACIJSKIH DINAMIK IN VZPOSTAVLJANJA MEDKULTURNEGA DIALOGA

V današnjem času velja splošen konsenz, da področja trajnostnega razvoja² poleg varstva okolja med drugim vključujejo tudi revščino, človekove pravice, zdravje, družbeni razvoj, enakopravnost med spoloma in kulturno raznolikost. Bistvo trajnostnega razvoja je v premiku človekovega zavedanja, da ima njegovo življenje in življenje drugih ljudi na planetu globalne razsežnosti. Gre za zavedanje o lastni kulturi in družbi kakor tudi o kulturi drugih ljudi po svetu, odgovornost posameznika za sprejemanje raznolikosti, prispevanje k ohranitvi globalnega okolja in zavesti o vzajemni povezanosti družb in posameznikov po vsem svetu.

Zgoraj navedene cilje je mogoče doseči z vzgojo in izobraževanjem za trajnostni razvoj že v vrtcih in osnovnih šolah, saj otroci v obdobju sekundarne socializacije, ko se razvija osebna in socialna identiteta, intenzivno ponotranjajo vrednote (Ule, 2000: 40). Vrtci in šole imajo poleg družine pomembno vlogo pri zagotavljanju, da do teh sprememb dejansko pride, in spodbujanju otrok k odgovornemu in spoštljivemu odnosu do okolja in sočloveka. Zato je treba tematike, ki segajo od ohranitve okolja do spodbujanja medkulturnega dialoga, vpeljati že v zgodnja leta vzgoje in izobraževanja. Vendar, če želimo otroke pripraviti in spodbujati k trajnostnemu načinu življenja, samo vključitev relevantnih tem v šolski kurikulum in seznanitev otrok z globalno dinamiko ne zadošča. Pripravljeni morajo biti kakovostni projekti, pri katerih lahko otroci, njihovi starši in lokalna skupnost sodelujejo in se ob delu učijo. Če postanejo teme trajnostnega načina življenja sestavni del vsakodnevnega življenja v šoli, lahko otroci, učitelji in širša skupnost izvedo več o svetu in svoji vlogi v njem (Služba vlade za London, 2007: 37).

² Mednarodna javnost se je za varstvo okolja začela dejavno zavzemati v poznih šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so se pojavile skrbi zaradi onesnaževanja, globalnega segrevanja, rasti prebivalstva, izumiranja gozdov in živalskih vrst, strupenih odpadkov in vse hitrejšega izčrpavanja naravnih virov. Skrb za zaščito okolja je bila pozneje povezana z revščino in razvojem, izraz »trajnostni razvoj« pa je odtlej opisoval razvoj, »ki zadovoljuje potrebe sedanosti, hkrati pa omogoča tudi prihodnjim generacijam, da zadovoljijo svoje potrebe«. (Woodhouse, 2000: 158) Ta definicija je bila prvič predstavljena v poročilu Brundtlandove komisije, bolj ali manj pa je bila omejena na področje varstva okolja in možnih negativnih vplivov propadanja okolja na dobrobit človeštva. (Brundtlandova komisija, 1987) Koncept je bil pozneje razširjen še z dvema samostojnima, a hkrati soodvisnima področjema: gospodarskim in družbenim razvojem. Znatno poudarek je bil namenjen tudi vlogi kulturne raznolikosti v trajnostnem razvoju »kot sredstvu za doseganje bolj zadovoljivega intelektualnega, čustvenega, moralnega in duhovnega obstoja«. (UNESCO, 2001)

Združeno kraljestvo je primer evropske države, ki si je zadala do leta 2020 vsako šolo spremeniti v šolo trajnostnega razvoja. Vlada je pripravila dokument (*Framework for Sustainable Schools*), ki naj bi pomagal šolam doseči zastavljeni cilj, šolam pa je na voljo tudi izdatna podpora pri poučevanju in integraciji relevantnih vsebin v šolski kurikulum (*Sustainable, 2011*). Pri integriranem pristopu gre za to, da vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj postane del vsakdanjega otrokovega učnega procesa, ki ni omejen samo na en ali več posameznih predmetov. Nanaša se tudi na družbeno in fizično (vizualno) razredno in šolsko okolje ter sporočila, ki jih posredujejo. Relevantna načela in vrednote bi morale biti torej upošteevane tako pri načrtovanju kurikula in razvoju politik kakor tudi pri oblikovanju šolskega okolja (*Ibid.*). Vloga učiteljev in celotnega okolja v vrtcih in šolah je ključna, ne sme pa postati samo predmet individualnih pobud. Poleg državnih smernic potrebujejo učitelji organizirana usposabljanja in seminarje, s katerimi lahko razvijajo znanja in kompetence za trajnostni način življenja in podajanje teh vrednot otrokom.

Učitelji imajo v zgodnjih letih izobraževanja velik vpliv na razvoj otrokove odgovornosti, da skrbi zase, za okolje in za drugega – ne glede na razdalje, generacije in kulture (*Sustainable, 2011*). Treba je poudariti, da se etika skrbi, ki je ključni del izobraževanja za trajnostni način življenja, nanaša tudi na odnose med ljudmi na splošno in zlasti na ljudi iz različnih kultur. Ker postajajo evropske družbe vse bolj kulturno raznolike, je zmožnost upravljanja etnične/kulturne raznolikosti v lokalnih skupnostih izjemnega pomena. Učitelji morajo zato poznati dinamiko globalnih in lokalnih migracij, izoblikovati pa morajo tudi medkulturne kompetence za delo s kulturno raznolikimi skupinami. Slednje je nujno za razvoj družb v smeri sprejemanja drugačnosti. Med medkulturne kompetence uvrščamo znanje, tolerantnost do nejasnih, nepredvidljivih situacij, fleksibilnost, zavedanje lastne kulturne identitete, odprtost za nove izkušnje, upoštevanje mnenj, sposobnost prilagajati se vrednotam drugih, etično obnašanje, potrpežljivost, zavzetost, interpersonalne veščine, povnanjanje in samoizražanje, empatijo in občutek za humor (Van Eyken et al. v Vrečer, 2009). Bender Szymanski (v Blazinšek in Kronegger, 2008) med medkulturne kompetence uvršča tudi spodbujanje medkulturne komunikacije, prepoznavanje težav priseljencev, pomoč pri soočanju s temi težavami, poznavanje migracij in zmožnost ocenitve posledic priseljavanja in preseljavanja.

Čeprav v dokumentih Združenih narodov o trajnostnem razvoju migracije niso bile posebej obravnavane, so kljub temu neločljivo povezane z okoljskimi in družbeno-gospodarskimi področji politike. Poglejmo nekaj primerov. Begunci, tudi tisti, ki bežijo pred naravnimi katastrofami ali uničenjem okolja, lahko oslabijo stabilnost in trajnostni razvoj v določenih regijah, možne pa so tudi globalne posledice. Delovni migranti lahko

oslabijo gospodarstvo držav in ogrozijo zagotavljanje javnih storitev. V nekaterih državah predstavlja resno težavo izseljevanje oseb s strokovnim znanjem in npr. zdravniškega osebja.³ (Yeates, 2008) Na drugi strani morajo države priseljevanja razviti integracijske politike, ki bodo pospeševale vključitev imigrantov v družbo, ter promovirati medkulturni dialog kot odprt in spoštljiv način izmenjave pogledov med posamezniki in skupinami z različnimi etničnimi/kulturnimi ozadji na podlagi vzajemnega razumevanja in spoštovanja. Odsotnost integracije lahko med drugim privede do marginalizacije, ustvarjanja stereotipov in predsodkov (Vah Jevšnik, 2010: 133).

Migracije so torej globalna tema, ki pa lahko, podobno kakor okolje, znatno vplivajo na lokalno družbo. Poznavanje migracijskih procesov, vključno s procesi integracije, je nedvomno pomemben dejavnik pri razvijanju medkulturnih kompetenc in sposobnosti za upravljanje etnične/kulturne raznolikosti, zato mora postati sestavni del izobraževalnih seminarjev za učitelje na temo vzpostavljanja medkulturnega dialoga. Pomembno je, da učitelji pridobijo znanje o globalnih migracijskih tokovih, poleg tega pa se seznanijo tudi z dinamiko lokalnih migracij in postopoma začnejo razvijati kompetence za delo z otroki migranti različnih kultur in narodnosti. Z vključevanjem v šolsko okolje in spodbujanjem medkulturnega dialoga med učitelji in otroki migranti ter med otroki v razredu se ustvarja pozitivno, spodbudno okolje za vse otroke ne glede na njihovo etnično ozadje ter tako prispeva k trajnostnemu razvoju lokalne in globalne družbe. Te cilje pa je mogoče doseči le, če učitelji »razumejo trajnostni razvoj z vidika sistema in ne kot nov pristop, ki je zgolj del kurikula, politike ustanove ali vodstvenih praks« (Lukman, 2008: 51). Zato je tudi pri pripravi seminarjev za izobraževanje in usposabljanje učiteljev celostni pristop nujen.

V drugem delu članka se bomo osredotočili na predstavitev primera enotedenskega izobraževalnega tečaja za učitelje s področja migracij in medkulturnih odnosov, ki izpostavlja pomembnost vključitve otrok migrantov v šolsko dinamiko in sprejemanje raznolikosti s strani večinske populacije v šoli. Module izobraževalnega tečaja za učitelje je razvila mednarodna multidisciplinarna skupina učiteljev in strokovnjakov na področju migracij in medkulturnih odnosov v okviru Comenius projekta MIRACLE.

3. MIGRANTI IN BEGUNCI – IZZIV ZA POUČEVANJE V EVROPSKIH ŠOLAH: PRIMER IZOBRAŽEVALNEGA TEČAJA ZA UČITELJE

Kot smo že omenili, dinamični migracijski tokovi nedvomno vplivajo na življenje in delo v šoli. Migracije so pomembna tema, s katero se morajo soočiti šole, saj postaja šola prostor, kjer se dnevno srečujejo otroci iz različnih etničnih/kulturnih in družbeno-gospodarskih okolij. Zaradi raznolikosti in heterogenosti učencev v razredu lahko učitelji naletijo na različne težave, zlasti če niso dovolj ozaveščeni, empatični ali ne obvladajo pristopov, ki so primerni v tovrstnih razredih – torej nimajo razvitih medkulturnih kompetenc. Zaradi pomanjkanja le-teh lahko (pogosto) pride do nenamerne in nezavestne diskriminacije otrok z različnim etničnim, kulturnim in/ali socialnim ozadjem.

Diskriminacija, neposredna ali posredna, ima trajne negativne posledice za motivacijo za učenje otrok migrantov, to pa ima lahko dolgoročne negativne vplive na celoten potek njihovega življenja. Učitelji morajo biti zato usposobljeni za delo v večkulturnem okolju. Biti morajo kos zahtevam globaliziranega sveta, kjer so heterogeni razredi nekaj vsakdanjega, še več, morali se bodo aktivno udeleževati izobraževanja za trajnostni razvoj. Tudi rezultati projekta MIRACLE, ki se je začel leta 2009 in ga izvaja konzorcij petih evropskih držav – Malte, Italije, Nemčije, Slovenije in Madžarske, potrjujejo, da to niso zgolj prazne besede idealističnih in zaskrbljenih opazovalcev.

V prvi fazi projekta MIRACLE je bila v vseh članicah izvedena analiza potreb učiteljev z uporabo enotnega vprašalnika. Izpolnjenih in analiziranih je bilo 106 vprašalnikov in opravljenih 12 globinskih intervjujev s strokovnjaki na področju medkulturnega izobraževanja. Analiza je pokazala, da so učitelji v vseh partnerskih državah le bežno seznanjeni s konceptom medkulturne izobrazbe in nimajo jasnih priporočil in navodil o tem, na kakšen način je mogoče didaktično vpeljati načela medkulturnega izobraževanja. V Sloveniji medkulturno izobraževanje na univerzitetni stopnji ni na voljo. Prav tako so precej redka manj formalna usposabljanja za učitelje (ki jih je razvil Zavod RS za šolstvo ali drugi izobraževalni zavodi) na temo medkulturnega izobraževanja. Po drugi strani pa učitelji menijo, da je potreba po tovrstnem usposabljanju bolj pomembna kot kdaj prej (Toplak, Vah Jevšnik, 2010). V zadnjem desetletju, intenzivneje v zadnjih nekaj letih, so se učitelji v slovenskih šolah začeli zavedati kulturnih razlik v razredu, vendar se z njimi niso znali soočiti. Slovenija tudi nima zgodovine večkulturnega/medkulturnega izobraževanja, učitelji pa imajo le omejen dostop do potrebnega strokovnega znanja ali ga sploh nimajo, zato nimajo možnosti razviti potrebnih pristopov. Učitelji niso deležni posebne podpore na strukturni ravni osnovnošolskega izobraževanja v Sloveniji, saj je

³ Pri notranjih migracijah zaznamo podobne težave, saj lahko nekatere regije v državi stagnirajo ali celo nazadujejo zaradi migracije v mesta ali druge regije.

opaziti pomanjkanje strokovnih izobraževalnih tečajev za učitelje na temo medkulturnega izobraževanja ali migracij. Glavni izzivi učiteljev, ki delajo v heterogenih razredih, so: kako poučevati učence, ki ne razumejo slovensko, kako omogočiti, da se otroci počutijo enakopravne, kako otrokom privzgojiti strpnost in kako prebroditi pomanjkanje znanja o migraciji, poseben izziv je prilagojeno ocenjevanje, in – po našem mnenju najpomembnejši izziv – kako se soočiti z lastnimi predsodki in predsodki otrok. Če povzamemo: učitelji v slovenskih osnovnih šolah so izrecno izrazili potrebo po izobrazbi na temo migracij in medkulturnih odnosov, poleg tega pogrešajo izobraževalno gradivo, didaktične pristope in usposobljenost, ki bi jim omogočili celovito poučevanje (Toplak, Vah Jevšnik, 2010).

Do podobnih rezultatov so prišli tudi v preostalih štirih državah, ki sodelujejo v projektu. (Koppány 2010) V nemških šolah so kot velik problem med drugim izpostavili pomanjkanje osebja, prevelike skupine otrok in premajhne učilnice, preobremenjenost učiteljev in pomanjkanje kreativnih didaktičnih pristopov za uspešno poučevanje medkulturnega dialoga. Madžarski učitelji so izpostavili predvsem težave pri komunikaciji z otrokom migrantom in starši zaradi nepoznavanja jezika in kulture. Prav tako je zanje velika ovira neusklajenost izobraževalnih sistemov oziroma nepoznavanje izobraževalnega sistema države, iz katere prihaja otrok migrant. Izpostavili so tudi strah pred tujim in indiferentnost učencev za pomoč pri vključevanju otrok migrantov v šolsko okolje. V Italiji imajo učitelji potrebo po konkretnih usposabljanjih, ki bodo ponudila orodja za implementacijo integracijskih strategij v praksi. Zato predlagajo, da izobraževalni seminar za učitelje ponudi delavnice in omeji predavanja. Zaradi geografske lege in političnih razmer na Malti so učitelji izpostavili potrebo po podrobnejši seznanitvi z azilantsko in begunsko problematiko s poudarkom na življenjskih razmerah prosilcev za azil in begunskih ter njihovih pravicah in dolžnostih. Tako kakor v preostalih državah tudi na Malti pogrešajo konkretne smernice za upravljanje raznolikosti v razredu in šolskem okolju.

Znatna potreba po tečajih in usposabljanjih na področju medkulturnega izobraževanja pa ni vidna le v posameznih šolah. Zelena knjiga IP/08/1092 EU (2008: 7) poudarja, da »je potrebno ustvariti pogoje za soobstoje različnih jezikov, kulturnih nazorov in znanj« ter razvijati sposobnosti za medkulturno delo. Ker so učitelji v vseh partnerskih državah izjavili, da so tovrstna usposabljanja redka, vendar potrebna, smo partnerji pri projektu MIRACLE razvili izobraževalni tečaj za učitelje na temo medkulturnega izobraževanja.

Izobraževalni tečaj MIRACLE je namenjen zlasti učiteljem v vrtcih, osnovnih šolah in prvih letnikih srednjih šol. Osnovna tema petdnevnega tečaja je poučevanje in učenje za medkulturno komunikacijo ter vzpostavljanje medkulturnega dialoga. Del gradiva

bodo prinesli in predstavili udeleženci usposabljanja, služilo pa bo izmenjavi mnenj in pridobivanju povratnih informacij. Udeleženci tečaja se bodo seznanili z evropsko migracijsko in begunsko politiko ter s politiko medkulturnega izobraževanja. Tečaj bo poleg tega zajemal tri osnovna področja, ki bodo spodbujala razvoj medkulturnih kompetenc:

1. razširitev znanja o evropskih migracijskih politikah v zgodovinski perspektivi;
2. samorefleksija, vključno z refleksijo o odnosih dominantnosti in komunikacije;
3. razvoj didaktičnih instrumentov: interna diferenciacija skupin učencev.

Osrednji namen izobraževanja učiteljev na področju vzpostavljanja medkulturnega dialoga je spodbuditi zavedanje svojega načina razmišljanja. Učitelji bodo v okviru usposabljanja obravnavali učinkite stereotipov, posploševanj in razmišljanja v ustaljenih vzorcih, pri čemer gre večinoma za prevrednotenje teh vzorcev. S tem pristopom se bodo elementi medkulturnega poučevanja (torej sprememba nazora) povezali z elementi državljske vzgoje, kar je ključnega pomena za razvoj medkulturnih kompetenc. Dodaten cilj je razvoj gradiva za poučevanje, ki je oblikovano za dve starostni skupini: za otroke, stare med 6 in 10 let, ter otroke, stare med 12 in 15 let. Gradiva in moduli izobraževalnega tečaja za učitelje bodo preizkušeni med preskusnimi tečaji, ki so organizirani v vseh petih partnerskih državah, končna različica pa bo predstavljena na izobraževalnem tečaju za učitelje v Berlinu. Gradivo in metode, ki so jih razvili projektni partnerji, bodo na voljo v izročkih v angleškem, nemškem, slovenskem, madžarskem in italijanskem jeziku. Ustvarjena je bila tudi spletna stran, ki omogoča vpogled v gradivo. Udeleženci zaključnega izobraževalnega tečaja bodo lahko sodelovali v petih modulih za izobraževanje učiteljev in več različnih izobraževalnih in učnih enotah.

Modul *Migracije* je zasnovan tako, da udeleženci pridobijo osnovno razumevanje migracijskih tokov v evropskem in globalnem merilu ter medsebojne prepletenosti migracijskih tokov in politik v Evropi. Pripravljene bodo delavnice, na katerih bodo udeleženci pozvani k razpravi o merilih ocenjevanja stopnje integracije na ravni posameznih držav, integraciji otrok migrantov v šolsko okolje s poudarkom na lastnih izkušnjah, pristopih, dilemah in predstavitvi dobrih praks, vplivu priseljevanja na države blaginje in solidarnost med pripadniki družbe priseljevanja ter življenjskih razmerah v begunskih centrih v Evropi. Modul *Celostni šolski pristop* je posebej zasnovan tako, da se udeleženci seznanijo s ključnimi koncepti (institucionalna diskriminacija, raznolikost, merila enakopravnosti) in si ogledajo strategije na ravni celotne šole, katerih cilj je odpraviti posledično odvisnost med otrokovim uspehom v šoli in družbeno-gospodarskim/narodnim ozadjem, vabljeni pa bodo tudi k razvoju načrta ukrepov, s

katerimi bi lahko pristope vdela v svoje poučevanje. Vse to je vključeno v koncept »celostne šole«, ki šolo obravnava v njenem administrativnem, strukturnem, organizacijskem in pedagoškem kontekstu. Udeleženci modula *Medkulturne kompetence* se bodo seznanili z različnimi vidiki koncepta kulture, identitete, s procesi socializacije, dinamiko manjšina - večina, stereotipi, predsodki, diskriminacijo, etnocentrizmom, rasizmom, toleranco, empatijo in podobnimi koncepti. Cilj modula je tudi, da se udeleženci zamislijo o svojih normah in svojem položaju v strukturi družbe. Modula *Nauči me in Učno gradivo za učence osnovnih šol* sta zasnovana tako, da lahko udeleženci predstavijo svoje gradivo/pristope drugim, pri tem pa bo poudarek na usvajanju znanja s praktičnim delom (modul *Nauči me*). Udeležencem bodo predstavljene vaje in gradivo, ki obravnava beg/migracijo, identiteto in medkulturne teme, ki jih je mogoče integrirati v postopek poučevanja različnih učnih predmetov. Šesti modul *Obvladovanje kulturne in jezikovne raznolikosti* je zasnovan bolj praktično, njegov cilj pa je učiteljem predstaviti otipljive primere in ponuditi smernice za soočanje z raznolikostjo v učilnici. Glede na analizo potreb učiteljev v vseh sodelujočih državah je ta modul ključnega pomena. Od 106 anketirancev jih je namreč 85 izjavilo, da pri svojem delu potrebujejo praktične nasvete o upravljanju raznolikosti v razredu, v katerem učijo, 84 pa jih meni, da mora izobraževanje in usposabljanje za učitelje ponuditi smernice za pomiritev morebitnih konfliktov v razredu, ki nastanejo zaradi različnih vrednot in verovanj (Koppány 2010).

Izobraževalni tečaj za učitelje je zasnovan tako, da vključuje kratka predavanja in delavnice, ki omogočajo posamezno ali skupinsko delo. Gradivo bo preizkušeno v sodelujočih državah, uporabljene bodo različne metode razpravljanja in različna gradiva, s katerimi bodo predstavljene teme in vsebina. Osrednja tema tečaja bo koncept aktivnega učenja kot alternativa poučevanju *ex cathedra*. Delo konzorcija MIRACLE pa z zaključkom izobraževalnega tečaja za učitelje ob koncu projekta ne bo končano. Gradivo bo prosto na voljo na spletu v obliki odprte kode, kar pomeni, da bodo lahko učitelji in drugi na področju izobraževanja vključili dele ali cele enote gradiva v svoj način poučevanja. Gradivo je poleg tega zasnovano tako, da ga lahko učitelji prilagodijo specifičnim kulturnim ozadjem. Učitelji in učenci s tem gradivom ne bodo le podprli zastavljenih ciljev, temveč bodo še naprej prispevali k uresničevanju ciljev izobraževanja za trajnostni razvoj.

4. ZAKLJUČEK

V članku smo pokazali, da imajo vrtci in osnovne šole ključno vlogo pri posredovanju vrednot trajnostnega razvoja otrokom. Za učitelje je treba zato redno organizirati kakovostne izobraževalne tečaje in seminarje, s katerimi usvojijo potrebno strokovno znanje

in sposobnosti. V članku je predstavljen primer priprave izobraževalnega tečaja za učitelje na podlagi analize potreb, ki izpostavlja področje migracij in etnične/kulturne raznolikosti kot pomemben del izobraževanja za trajnostni razvoj, s končnim ciljem posredovanja znanja za doseganje uspešne medkulturne komunikacije v vrtcih in šolah.

Treba je poudariti, da cilj medkulturnega izobraževanja ni samo ozaveščanje o človekovih pravicah, multikulturalnosti, integraciji in diskriminaciji, temveč tudi ozaveščanje o lastnem delovanju in vrednotah. Gre za izogibanje pasivnosti in uporabo pridobljenega znanja in veščin v vsakdanjem življenju. To je eden od glavnih ciljev izobraževanja za trajnostni razvoj. Dodati je tudi treba, da izobraževanje za trajnostni razvoj samo po sebi še ne zagotavlja harmonije v družbi in razrešitve vseh sporov. Vendar pa komunikacija med različnimi in drugačnimi skupinami, ki jo izobraževanje spodbuja, omogoča uspešno ponotrnanje vrednot trajnostnega razvoja.

Viri in literatura:

Blazinšek, A. in Kronegger, S. (2008). Govoriš medkulturno? T-kit za medkulturni dialog. Ljubljana: CNVOS.

Government Office for London. (2007). Creating Sustainable Schools in London: A Case Study Guide. (Služba vlade za London: Ustvarjanje trajnostnih šol v Londonu: študija primera.) (http://www.gos.gov.uk/497417/docs/.../Creating_Sustainable_School1.pdf), 15. 1. 2011.

Green Paper: Migration & mobility: challenges and opportunities for EU education systems. (Zelena knjiga: Migracija in mobilnost: Izzivi in priložnosti za izobraževalne sisteme v EU.) (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0423:FIN:EN:PDF>), 20. 12. 2010.

Koppány, J., ur. (2010). Comparative report on the impacts of migration on the educational setting and the possibilities that guarantee equal educational opportunities for children with and without migration background. (Primerjalno poročilo o vplivu migracije na izobraževanje in možnosti, ki otrokom migrantom in tudi drugim otrokom zagotavljajo enake možnosti za izobraževanje.) (http://www.miracle-comenius.org/fileadmin/miracle-project/COMPARATIVE_REPORT_FINAL_v_final.pdf), 17. 1. 2011.

Lukman, R. (2008). Sustainable Development and its Challenges in Education. (Trajnostni razvoj in njegovi izzivi v izobraževanju.) Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu. 2. zvezek, št. 1. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Sustainable Schools. (Trajnostne šole.) (<http://www.teachernet.gov.uk/sustainableschools/>), 12. 1. 2011.

Toplak, K., Vah Jevšnik, M. (2010). National needs analysis report. Slovenia. (Unpublished document) (Poročilo o analizi potreb. Slovenija. (Neobjavljen dokument))

Ule, Mirjana. (2000). Temelji socialne psihologije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

UNESCO. (2001). Universal Declaration on Cultural Diversity. (Splošna deklaracija o kulturni raznolikosti.) (<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>), 22. 12. 2010.

Vah Jevšnik, Mojca. (2010). Intercultural Education in Kindergarten and the first three years of primary school. (Medkulturno izobraževanje v vrtcih in prvih treh letih osnovne šole.) Journal of Elementary Education, Vol. 3, No. 2–3. (Dnevnik izobraževanja v osnovnih šolah, 3. zvezek, št. 2–3), Maribor: Univerza v Mariboru.

Vrečer, Natalija (ur.). (2009). Medkulturne kompetence v izobraževanju odraslih. Andragoški center Republike Slovenije. (http://arhiv.acs.si/publikacije/Medkulturne_kompetence_v_izobrazevanju_odraslih.pdf), 15. 5. 2010.

Woodhouse, P. (2000). Environmental degradation and sustainability. (Propad okolja in trajnostni razvoj.) V: Allen, T. in Thomas, A. (ur.). Poverty and Development into the 21st Century. (Revščina in razvoj v 21. stoletju.) Oxford in New York: Oxford University Press.

Yeates, N. (2008). Globalizing Care Economies and Migrant Workers. Explorations in Global Care Chains. (Globalizacija gospodarstva skrbi in delavci migranti. Izkoriščanje v globalnih verigah skrbi.) London: Palgrave Macmillan.